

Kovács Levente

Banki különadók az Európai Unióban

A banki különadók a pénzügyi eredetű világgazdasági válság kormányzati menedzselésének következményei. A válság során a kormányok időben felismerték a hitelintézeti szektor súlyos érintettségét, és – speciális szerepük miatt – a bizalmi kockázatok jelentőségét is. Ezért több, rendszerszintű fontossággal bíró bankot, bankcsoportot jelentős közpénzek felhasználásával stabilizáltak. A pénzügyi rendszer viszonylagos stabilitásának elérésekor egyrészt a bankmentésre felhasznált közpénzek visszaszerzése, másrészt jövőbeli krízisek esetére – költségvetési terhelést nem okozó – bankmentő alapok létrehozása került előtérbe. Ennek – politikai népszerűségnek örvendő – módszere a különböző banki különadók bevezetése volt. Az Európai Unióban, mint általában támogatott megoldás, több szinten vitatták meg a pénzügyi tranzakciós adó bevezetését. A brüsszeli bürokratikus folyamatok alatt, különösebb hatásvizsgálat nélkül, 17 tagállam már be is vezetett valamilyen típusú banki különadót. A tanulmány elsősorban a pénzügyi tranzakciós adó esetleges bevezetésével kapcsolatos várható hatásokat vizsgálja meg, és a várható gazdasági következmények miatt inti visszafogottságra a döntéshozókat.

KULCSSZAVAK: bankadó, FTT, Tobin-adó, pénzügyi tranzakciós adó

JEL-KÓD: H25, G10, G21, G38

ELŐZMÉNYEK

A 2008-ban kitört, pénzügyi eredetű világgazdasági válság hatására a kormányok kettős feladattal találták magukat szembe. Egyrészt a pénzügyi szektor stabilitását kellett biztosítaniuk, amelynek legtermészetesebb módszere a szabályozás volt. Ezzel a lépéssel a felügyelet, a jegybankok és a kormányok időben elkéstek ugyan, azonban élénk kommunikációval bemutatott (túl)szabályozás révén a közvélemény felé szakmai helytállást és elkötelezettséget tudtak mutatni. A másik feladat annak a korai kormányzati válságmenedzselési módszernek a következménye lett, amely a rendszerszintű fontossággal bíró bankok stabilizálási költségeivel kapcsolatos. A nemzeti kormányok és a brüsszeli apparátus a válság kitörésekor általában rö-

vid lefutású válsaggal számoltak, így a hatások tompítása érdekében nem kímélték a közpénzek felhasználását sem. Ennek részeként a bankszektor stabilizálása kapcsán több országban jelentős közpénzeket használtak fel. A kormányokra jelentős nyomás nehezedett annak érdekében, hogy a válság okozásáért bünsőnek kikiáltott bankszektortól ne csak ezeket a korábban biztosított közpénzeket szedje vissza, hanem büntesse is őket. Óvatosabb, előretekintő vélemények szerint az ebből származó extra-bevételekből aztán alapokat kellene létrehozni (EKB, 2010. augusztus 4.), amelyeket egy, a jövőben bármikor megjelenő gazdasági visszaeséskor lehetne felhasználni az akkor esetleg szükségessé váló bankmentésre, illetve már most a fejletlenebb országok pénzügyi sérülékenységét lehetne belőlük csökkenteni.

A 2009. szeptemberi G-20-as csúcstalálkozó egyik döntése az IMF felkérése arra, hogy a Valutalap indítson széles körű vitát arról, hogy

Levelezési e-cím: kovacs.levente@bankszovetseg.hu

hogyan tudja a pénzügyi szektortól ellentételezni azokat a terheket, amelyeket a kormányzatok a bankrendszer megreformálása érdekében vállaltak. Az IMF 2010. áprilisi előzetes jelentésében, amelyet júniusban véglegesített (IMF Final Report for the G20, 2010. június), két adótípust javasol:

① *Financial Stability Contribution* (FSC), járadék, amely egy esetlegesen a jövőben felmerülő szektort támogató forrás lenne. Egykulcsos, intézménytípusonként akár eltérő kulcsos járadékot javasoltak. Ez a későbbiekben, az intézményi kockázatokat is figyelembe véve esetleg többkulcsossá alakítható. Az IMF az adó alapját – amely az érintettek számára kulcskérdés és viták forrása lenne – nem határozta meg.

② *Financial Activities Tax* (FAT), amely a pénzügyi intézmények eredménye, illetve bizonyos javadalmazások (például bérköltségek) alapján kivetett adó lenne. Ez az adótípus egyéb, például költségvetési célra is felhasználhatóvá válna.

Az Európai Bizottság 2010 októberében a pénzügyi szektor háromféle adótípusát javasolja megvitatásra: az FAT-t, amely az IMF javaslatának az átvétele. A Financial Transaction Tax (FTT, közismert nevén Tobin-adó) típust, amely látszólagos egyszerűsége miatt jelentős politikai népszerűségnek örvend. Valamint egy, az intézmények mérlegét vagy annak egyes tételeit figyelembe vevő adóztatást. A Bizottság 2011 júniusában a Tanács részére már csak az FTT bevezetését javasolta. Nyitva hagyta azonban a lehetőséget arra, hogy a későbbiekben a többi adónem bevezetését is kezdeményezze.

A Bizottság 2011. szeptember végén tette közzé a tranzakciós adót bevezető európai uniós direktíva javasolt tervezetét (Európai Bizottság COM, 2011, 594; 2011. szeptember 28.). A tervezet szerint az új adó minden tagállamra kiterjedne, mindenhol egységes adókulcsot alkalmazna, amely értékpapíroknál, spot devizakonverzióknál 0,1 százalék, míg a származtatott ügyleteknél 0,01 százalék lenne.

A direktívát hatályba lépése esetén a nemzeti jogszabályokba 2013 végéig kellene beilleszteni, majd ezt követően 2014. január 1-jétől indulna az adó beszedése.

Az Európai Tanács és az ECOFIN a direktíva tervezet közzététele óta több ülésén foglalkozott a témával (Európai Tanács, 2011–2012). Az adósságválság és a fiskális paktum kidolgozása miatt azonban lekerült a sürgősséggel tárgyalandó napirendről.

A FTT bevezetésének a tervezet szerinti módját a tagállamok vegyesen fogadták. Elsősorban az EU tengelyét képező Németország és Franciaország támogatják a pénzügyi és befektetési termékek széles körére kiterjedő tranzakciós adó alkalmazását. Szorgalmazzák azonban az adó lépcsőzetes bevezetését, amely kezdetben a másodlagos piacon forgalmazott részvényekre és kötvényekre (innen kivéve az állampapírokat), esetlegesen az EU-licenccel rendelkező kollektív befektetési formákra terjedne ki; majd a későbbiekben kerülne be az adó hatálya alá az egyéb, elsősorban a származékos termékek. A tagállamok egy része, elsősorban is Nagy-Britannia, támadják az adó bevezetésének ötletét és a bankszektor adóztatásának egyéb lehetséges formáinak megvizsgálását javasolják. Ezek közé tartozik az FAT esetleges bevezetésének ismételt áttekintése. Ugyancsak felmerült, hogy a hozzáadottérték-adó (VAT) jelenlegi európai bizottsági felülvizsgálata során megfontolják a pénzügyi szolgáltatások VAT-mentességének megszüntetését. Illetve az egyéb, a tagállamok által változatos formában bevezetett banki adók és illetékek kivetésének a lehetőségét is megvizsgálják.

A TOBIN-ADÓ

A Tobin-adó ötlete az 1970-es évek elején született meg. Ekkor szűnt meg az amerikai dollár aranyra válthatósága és bizonyos valu-

ták egymáshoz rögzített árfolyama, amely a pénzügyi piacokon a turbulencia kialakulásának veszélyét hozta magával. A nemzetközi pénzügyi stabilitás fenntartásának egyik lehetséges elméleti eszköze a Tobin-adó, amely devizakonverziós (spekulációs) pénzügyi mozgásokra a tranzakciók méretétől függő adó kivetését javasolja.

Nemzeti piacokon több kísérlet is volt az alkalmazására. Így például Svédországban 1984-ben a részvényekre, 1989-ben a hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokra vezették be. Ott súlyos forgalomesést eredményezett, ezért 1991-ben teljesen kivették. Az Egyesült Királyságban 1974-ben vezették be a brit tőzsdéken forgalmazott brit kibocsátású értékpapírok után, és a mai napig alkalmazott adónem. Az alapja erősen korlátozott, így mind a piaci, mind a költségvetési hatása elhanyagolható. A Tobin-adót megemlítő szakkönyvek szerint hatékonyan egy-egy államban, államközösségekben nem, csak világszinten egyszerre lehet bevezetni. A pénz- és tőkepiacok mai mobilitása miatt ugyanis a nemzeti, régiós bevezetés kijáratossága nyilvánvaló piaci reakció lenne.

AZ EURÓPAI BANKSZÉKTOR KRITIKÁJA AZ FTT-VEL SZEMBEN

Az Európai Bizottság az FTT bevezetése kapcsán a következő fő szempontokat emelte ki: a stabilitás erősítése a spekulatív, nem termelékeny, kockázatos pénzügyi tranzakciók visszafogásával a pénzügyi piacokon; a válságmegoldásra felhasznált kormányzati pénzek visszaszerzése; mechanizmus létrehozása későbbi hasonló kiadások fedezésére.

Az adót bevezető direktívatervezet az adó céljaként a következőket nevesítette (Európai Bizottság COM, 2011, 594; 2011. szeptember 28.):

- biztosítson adekvát költségvetési bevételt,
- a pénzügyi szektor megfelelő (arányos és kielégítő) mértékben járuljon hozzá a költ-

ségvetési bevételekhez (különös figyelemmel a szektor alulterhelésére a hozzáadott-érték-adó mentessége miatt),

- csökkentse a nemkívánatos piaci viselkedést, és így stabilizálja a pénzügyi piacokat,
- biztosítsa az EU belső piacának egyenlő versenyfeltételeket biztosító működését a bevezetendő intézkedések koordinálásával.

Ezzel egyidejű elvárás a betétgarancia-intézmények alapjainak feltöltése a biztosított betétek 0,5–1,5 százalékos közötti, a későbbiekben meghatározandó (várhatóan 1 százalékos) szintjére.

Az Európai Bizottság által meghatározott célok tekintetében a tagállamok gazdasági és pénzügyminisztereinek tanácsa (ECOFIN) sem egységes. Jelenleg abban egyetértés mutatkozik, hogy a bankszektornak arányos mértékben hozzá kell járulnia a közfinanszírozáshoz. Abban is egységes álláspontot képviselnek, hogy az FTT EU-szintű bevezetésével egységesítsék a bankszektort terhelő különadókat, amelyet az is indokol, hogy a tagállamok jelentős része a szektor adóztatását rendkívül változatos formában vezette be. A további témákban azonban jelentős véleménykülönbségek vannak, ideértve, hogy az EU szintjére emelt bankadóból beszédett bevétel az EU költségvetésébe kerüljön-e. Ugyancsak kérdéses az adónak a bankszektorra és a gazdasági növekedésre gyakorolt hatásainak, illetve piaci szabályozási eszközként történő alkalmazása hatásosságának a megítélése.

A Tobin-adó ellen az Európai Bankföderáció, mint az Európában működő bankok szakmai érdekképviselője is tiltakozásának adott hangot. Ennek elemei a következők.

▶ Nem megalapozott a Bizottság azon érvelése, hogy a pénzügyi szolgáltatók nem arányosan vesznek részt a közteherviselésben, mivel adóterhelésük nem éri el a más ágazatokban működő vállalkozásokét, elsősorban a hozzáadott-érték-típusú adókkal kapcsolatos tárgyi adó-

mentességük miatt. A PricewaterhouseCoopers (PwC) e témával kapcsolatos elemzése (PwC, 2011. október) – amely egyebek mellett áttekintette az Európai Bizottság (a továbbiakban: EB) hatástanulmánya által figyelembe nem vett tényezőket is – kimutatta, hogy a 2000–2007-es időszakban az EU bankszektora által ténylegesen fizetett, nem visszatéríthető VAT értéke az időszak felében meghaladta azt az értéket, mint amit ezen a jogcímen fizetett volna a szektor egy nem VAT-mentes adókörnyezetben.

Az IMF tanulmánya kimutatta (IMF Final Report for the G20, 2010. június), hogy a bankszektor egyéb adónemekkel kapcsolatos befizetései kiemelkedők az EU legfejlettebb országaiban. Például a pénzügyi szektortól beszedett társaságiadó-bevétel aránya eléri az összes ilyen típusú bevétel 20–25 százalékát. A hitelintézeti szektor eredményességének csökkenése miatt az EB ezt 2012-ben már csak 18 százalékra becsüli (Európai Bizottság, 2012. május).

Ezen felül, mivel az EU számos országában vezettek be a szektort terhelő speciális adót, illetve járadékot, a pénzügyi intézmények inkább tekinthetők túl-, mint aluladózottaknak.

▶ A pénz- és tőkepiacok globalizáltsága miatt csak világszinten egységes bevezetéssel érhető el a kívánt piaci hatások, egyébként a Tobin-adót be nem vezető országokba tevődik át a forgalom.

Jelenleg a globális szabályozók az Egyesült Államok és az EU pénzügyi és tőkepiaci reformjára koncentrálnak. Már ebben az összefüggésben is problémás, ha az FTT-t csak az Európai Unióban vezetik be. Fontos szempont azonban, hogy ma a feltörekvő piacokon folyik a nemzetközi pénzügyi és befektetési tranzakciók mintegy negyede. Ezek a régiók lehetnek a nyertesei az FTT nem globális bevezetésének, hiszen a globalizált pénzügyi piacokon a források és a tranzakciók ezen kevésbé költséges piacokra menekülnének.

(EBF, Economic Perspective on the introduction of the Financial Transaction Tax, 2011. március)

Az EB áthelyeződési hatással kapcsolatos elemzése az FTT tanulmányában meglehetősen elnagyoltak. A Bizottság jelenlegi hatásvizsgálata minden kereskedési tevékenységet összegzetten vizsgál, nincs termékenkénti vagy tevékenységek szintjén végrehajtott hatásvizsgálat. Azonban a tanulmányban ők is elismerik, hogy a pénz- és tőkepiacokon strukturális törés következhet be, bizonyos termékkörök és szolgáltatások (különösen a nem szabványosított, OTC származékos ügyletek) akár 70–90 százalékban is elvándorolhatnak az európai uniós piacokról.

Elsősorban azoknak a termékeknek az elvándorlását idézheti elő az adó bevezetése, amelyek kis marginnal és relatíve nagy forgalommal bírnak. Ennek két legkárosabb várható eredménye a piaci likviditásra és a fedezeti célú ügyletekre gyakorolt hatás. A likviditás és a kis marginú ügyletek között szoros korreláció mutatható ki, félő hogy ezen ügyletek elvándorlása kiszorítja a likviditást az európai pénzügyi piacokról. (Csillik – Tarján; Cross-region analysis through a myopic leader-follower model, 2012/2.) A hagyományos fedezeti ügyletek is jellemzően ebbe a kategóriába tartoznak. Az FTT hatásaként várható, hogy az EU pénzügyi piacain a drága, bonyolult, nagyobb kockázatot hordozó ügyletek maradnak, míg az olcsó, a kis- és közepes cégek, kisbefektetők számára elérhető termékek elvándorolnak. Ez elsősorban az exportorientált közepes vállalati kör számára jelenthet problémát. (EBF, Interim Report on the Financial Sector Tax, 2011. október)

Ugyancsak jelentős hatást gyakorolna az elvándorlás irányába, hogy a nagy pénzügyi intézmények előzetes kalkulációi szerint a fizetendő adó elérné a jelenlegi adózás előtti eredményük szintjét, ami jelentős nyomást gyakorolna a menedzsmentekre a tevékenység

áthelyezése érdekében. (EBF, Report on the Proposed FTT Directive, 2012. január)

A strukturális törés nyilvánvaló hatással lenne a szektor foglalkoztatási mutatóira, ami ugyancsak negatív nyomást gyakorolna a gazdasági növekedési kilátásokra. (EBF, Interim Report on the Financial Sector Tax, 2011. október)

Bár az áthelyeződési hatás kivédése érdekében a „kereskedési helyszín szerinti adózás” alapelve mellett, be kívánják vezetni az alternatív „kibocsátó helye szerinti” adózást is, ettől a forgalom EU-n kívülre helyeződése esetén nem várható lényeges bevételnövelő hatás.

▶ Nem egyenletes a teher elosztása, mivel a piaci forgalom koncentrált bizonyos pénz- és tőkepiaci központokban.

Az EU-ban az Egyesült Királyságra, Németországra és Franciaországra jut az adó hatálya alá eső tranzakciók 87 százaléka (ezen belül a UK 71 százalék). Ha a származékos ügyleteket nem vesszük bele a körbe, akkor a koncentráció jóval kisebb (az első három: UK 34 százalék, Spanyolország 23 százalék, Németország 13 százalék.) (EBF, Interim Report on the Financial Sector Tax, 2011. október)

▶ A szokásos áthárítási effektus miatt tisztázatlan, hogy végső soron ki fogja viselni a terheket.

▶ Közgazdaságilag nem hatékony, mert nem tesz különbséget a válság alatt jól és rosszul működő intézmények között. Ennek következményeként a válság múltbeli költségeit, illetve amennyiben az adót – hasonlóan az IMF által megfogalmazott javaslatához – egy pénzügyi alapba gyűjtik be a jövőbeni válságok bankmentési akcióinak fedezetére, akkor a jövőbeni költségeket is szétterítik a piac egészére. Ez a „szolidaritási” elvű forrásgyűjtés azonban erősítheti a „potyautas attitűdöt” egyes piaci szereplőkben.

▶ Rossz az adó bevezetésének időzítése, mert ma (a válság zuhanási periódusa utáni időszakban) a pénzügyi szektor minden adóztatása visszafogja a hitelkínálatot, ami akadályozza a gazdaság helyreállítását.

Egy olyan időszakban, amikor a válság hatásként kirobbanó szabályozási dömping a legváltozatosabb módon terheli a pénzügyi szektor anyagi erőforrásait (pótlólagos tőkekövetelmény előírása, betétgarancia-alapok feltöltése, adminisztratív szigorítások költséghatásai, különadók stb.) egy új, a szektort, a pénzügyi intézmények tulajdonosi és/vagy ügyfélkörét terhelő adónem bevezetése gátolja a gazdaság talpra állását. (Csillik – Tarján, 2009)

▶ Nem segíti a kijelölt célokat, ugyanis: a korábbi költségvetési források visszaszerzése kétértelmű az adó beszedésének bonyolultsága miatt. Kétséges a stabilitási funkciója a korábban tárgyalt hatások miatt. A pénzügyi piacok stabilitásának legjobb szabályozási eszközei egyébként is a prudenciális szabályozás és a felvigyázási funkció erősítése.

▶ A Bizottság hatásvizsgálatának módszertanával és eredményeivel kapcsolatosan is több szakmai kritika merült fel.

Az EB becslése szerint az FTT bevezetése hosszú távon 0,53–1,76 százalékkal csökkentené a teljes EU GDP-jét, amelynek éves hatása talán elhanyagolható. Későbbi elemzéseiben ezt a szintet tovább csökkentette 0,28 százalékra. Ezeknek a számításoknak a megalapozottságát a szektor kétségekkel fogadta, mivel nem világos, hogyan vették figyelembe az áthelyeződési, piacátstrukturálódási és egyéb negatív hatásokat a kalkulációk során. (EBF, Interim Report on the Financial Sector Tax, 2011. október)

Ugyancsak tisztázatlan, hogy az EB az elemzésében szereplő korábbi 37 milliárd euróra rugó adóbevételi becslést – amely önmagában eléri az EU jelenlegi GDP-jének a 0,3 százalékat – milyen megfontolás mellett emelte fel 57 milliárd euróra. Már a korábbi becslés is jelentős bizonytalanságokat hordozott a kalkulációban, hiszen az alkalmazott módszer egy zárt gazdaság leegyszerűsített modelljén alapult, nem számolt a GDP-csökkenés adóalap-erodáló hatásával, valamint nem elemezte a hatásokat tagországokra, termék- és szolgál-

tatáskörökre, egyes piaci helyszínekre (szabályozott, illetve OTC-piac) lebontva. Ugyancsak nem vette figyelembe a tranzakciót lebonyolító pénzügyi infrastruktúra adóakkumulációs hatását sem. Ennek hatásaként – figyelembe véve, hogy az a végrehajtási folyamatban részt vevő szereplők számától függ, mivel csak a központi elszámolóházi tevékenység kerülne ki az adóalanyiságból – megsokszorozódhat az egy ügyletkez kapcsolódó FTT-adóteher (lásd 1. ábra).

ADÓZTATÁS AZ EURÓPAI UNIÓ TAGORSZÁGAIBAN

Az Európai Bizottságban az átfogó és egységes bankadóról a mai napig nem tudtak a tagok megállapodni. A brüsszeli folyamatokat, azok bürokratikus intézményi háttérük miatt igen időigényes előkészítési és döntési folyamat jellemzi. Az Európai Unióban 17 nemzeti kormány, nem várva a brüsszeli döntésekre, különböző típusú és mértékű banki különadót vezetett be, általában az elmúlt egy-két év során (lásd 1. táblázat). A változatos különadótípusok, az élesen eltérő mértékek, az igen rövid

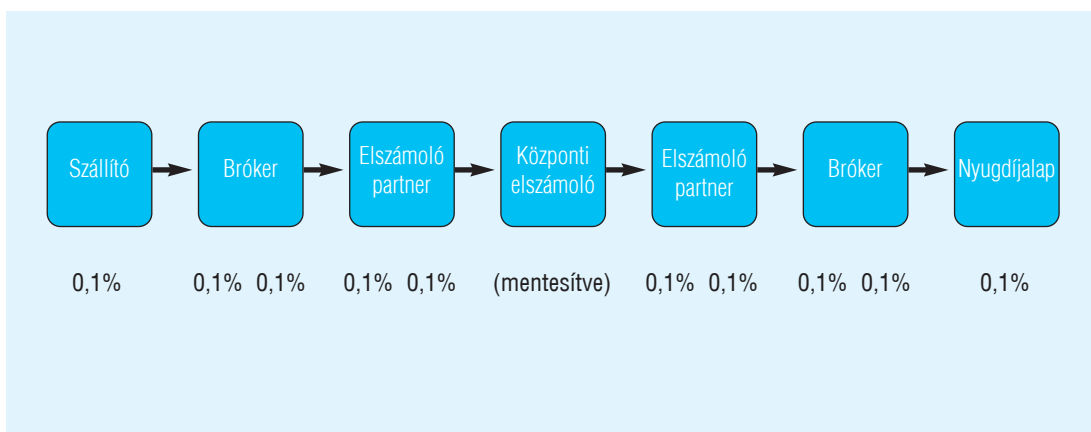
idő alatt történt bevezetés, a nemzeti bankszövetségekkel történő egyeztetések elhagyása sokkal inkább ötletszerűséget, mint hatástanulmányokon alapuló előkészítést mutat.

Ahogy a 2. ábra is mutatja: három fő típust vezettek be. A legerjedtebb (15 országban alkalmazott) módszer a mérlegtételen alapul, az FTT- és az FAT-típust pedig 3–3 ország vezette be. Egyes országokban ezeket vegyesen alkalmazzák, így két ország (Magyarország és az Egyesült Királyság) két típust, egy ország (Franciaország) pedig mindhárom típust alkalmazza. Az egyes mérlegtételhez kötött adóztatás elterjedtsége mögött valószínűsíthetően az húzódik meg, hogy a költségvetés bevételi tervek készítéséhez ez a forma látszik a pontosabban tervezhetőnek.

A bankadók felhasználása is különböző, van ahol az ilyen típusú adóbevételből külön adót képeznek, van ahol a költségvetést tartják vele egyensúlyban, és van ahol e két utat kombinálják. A 3. ábra ezeket az információkat szemlélteti. Az ábra alapján jól látható az, hogy a kockázatosabbnak tartott tagországok teljes egészében költségvetésük szinten tartásához használják fel ezt az adóbevételt. A kevésbé eladósodott, stabilabbnak tartott országok pedig

1. ábra

TIPIKUS FOLYAMAT NYUGDÍJPÉNZTÁRI BEFEKTETÉSI ESZKÖZ VÁSÁRLÁSOKOR

Forrás: Clifford Chance: Financial Transaction Tax: Update, 2011. október

BANKI KÜLÖNADÓK ÉS ILLETÉKEK AZ EURÓPAI UNIÓ TAGORSZÁGAIBAN

Ausztria	2010. évi, saját tőkével, biztosított betétállománnyal, illetve egyéb kötelezettségekkel csökkentett, mérlegfőösszegen alapuló, sávos (egy milliárd euróig 0 százalék, 1–20 milliárd euróig 0,055 százalék, 20 milliárd euró felett 0,085 százalék) adó; 2011. január 1-jétől. A központi költségvetés bevétele.
Belgium	Saját tőkével, illetve biztosított betétállománnyal csökkentett, mérlegfőösszegen alapuló, egykulcsos (0,035 százalék); 2012. január 1-jétől. A központi költségvetés bevétele. Adókedvezménnyel támogatott megtakarítási betétszámlák állományán alapuló, egykulcsos (0,08 százalék) adó, továbbá kiegészítő adó (0,03–0,12 százalék); 1997-től a normál és 2012-től a kiegészítő. A központi költségvetés bevétele.
Ciprus	Alapvető szabályozói tőkével csökkentett összes forráson alapuló, egykulcsos (0,03 százalék); parlamenti elfogadás 2011 decemberében. A pénzügyi stabilizációs alap bevétele.
Dánia	Bérlétségen (ide nem értve az hozzáadottértékadó-köteles tevékenységek bérlétséget) alapuló, egykulcsos (10,5 százalék); 2011-től. A központi költségvetés bevétele.
Egyesült Királyság	Alapvető szabályozói tőkével, biztosított betétállománnyal és egyéb fedezett, illetve likvid forrással csökkentett összes forráson alapuló, egykulcsos (0,088 százalék) adó; 2011-től. A központi költségvetés bevétele. "Stamp duty": részvények másodlagos piaci forgalmán alapuló adó, kulcsa: 0,5 százalék; 1984-től. A központi költségvetés bevétele.
Franciaország	Nagy összegű (27 500 eurót meghaladó) bónuszon alapuló adó, kulcsa 50 százalék, és levonható a társasági adóból; 2010-től. Speciális banki innovációt segítő alap bevétele. A minimális szabályozói tőkekövetelmény összegén alapuló, egykulcsos (0,25 százalék) adó; 2011-től. A központi költségvetés bevétele. Az FTT alapja az egy milliárd euró piaci értéket meghaladó francia vállalatok részvényeinek vásárlási értéke, mértéke 0,2 százalék; 2012. augusztus 1-jétől.
Görögország	Hitelállomány összegén alapuló, egykulcsos (0,6 százalék) adó; 1975-től. A központi költségvetés bevétele.
Hollandia	Alapvető és járulékos szabályozói tőkével, valamint biztosított betétállománnyal csökkentett, összes forráson alapuló adó. Rövid lejáratú források esetén az adókulcs 0,044 százalék, hosszúak esetén 0,022 százalék. Az alapbér 25 százalék-át meghaladó bónuszok esetén 10 százalékkal növelendő a kulcs; 2012. július 1-jétől. A központi költségvetés bevétele.
Lettország	Korrigált kötelezettségállományon alapuló egykulcsos (0,036 százalék) adó; 2011. január 1-jétől. A pénzügyi stabilizációs alap bevétele.
Magyarország	Hitelintézeti járadék: állami kamattámogatással érintett jelzálog hitelállomány kamatbevételeinek 5 százaléka; 2007. január 1-jétől. A központi költségvetés bevétele. Pénzügyi szervezetek különadója: 2009. évi korrigált mérlegfőösszegen alapuló, sávos (sávhatár: 50 milliárd forint, kulcsok: sávhatár alatt 0,15 százalék, felette 0,5 3 százalék) adó; 2010. július 1-jétől. A központi költségvetés bevétele. 0,1 százalékos pénzügyi tranzakciós illeték a hagyományos pénzforgalmi tranzakciók után; 2013. január 1-jétől. A központi költségvetés bevétele.

Németország	Szabályozói tőkével és nem banki betétek összegével csökkentett összes forráson alapuló sávós ((sávhatárok euróban: 300 millió, 10 milliárd, 100 milliárd, 200 milliárd, 300 milliárd; kulcsok: 0,02 százalék; 0,03 százalék, 0,04 százalék, 0,05 százalék, 0,06 százalék) adó; 2011. január 1-jétől. A pénzügyi stabilizációs alap bevétele. Derivatívák nominális értékén alapuló, felsőkorlátos adó (0,0003 százalék, maximum 20 százaléka a nettó eredménynek). A pénzügyi stabilizációs alap bevétele.
Olaszország	A menedzserek alapbérét meghaladó mértékű bónuszon alapuló adó, kulcsa 10 százalék; 2010 júliusától. Pénzügyi stabilizációs alap bevétele. Termelőtevékenységek különadója, amely a társasági adót emeli meg bankok esetében 0,75 százalékkal. A központi költségvetés bevétele.
Portugália	Szabályozói tőkével és biztosított betétállománnyal csökkentett összes forráson alapuló egykulcsos (0,05 százalék) adó. A központi költségvetés bevétele. Az adó alapja a mérlegén kívüli (nem fedezeti célú) derivatívák névleges értéke és a kereskedési derivatívák nettó értéke, kulcsa 0,00015 százalék
Spanyolország	Autonóm régiók betétállományon alapuló adója (0,3–0,57 százalék között változó kulccsal); 2001-től. Az autonóm régió költségvetésének bevétele.
Svédország	Saját tőkével és bizonyos alárendelt kölcsöntőkével csökkentett összes forráson alapuló, egykulcsos (0,036 százalék) adó. A pénzügyi stabilizációs alap bevétele.
Szlovákia	Saját tőkével, biztosított betétállománnyal és alárendelt kölcsöntőkével csökkentett összes forráson alapuló, egykulcsos (0,4 százalék) adó; 2012. január 1-jétől. Részben a költségvetés, részben pénzügyi stabilizációs alap bevétele.
Szlovénia	A nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelállománnyal csökkentett mérlegfőösszegezen alapuló adó. Kulcsa 0,1 százalék, azonban a nem pénzügyi vállalatoknak nyújtott hitelállomány adókedvezménye 0,2 százalékos kulccsal veendő figyelembe; 2011 augusztusától. A pénzügyi stabilizációs alap bevétele.

Forrás: EBF Executive Committee jelentés; Report on Other Regulatory Priorities, 2012. június 22.

A táblázatot összeállította: Vass Péter (Magyar Bankszövetség)

egy jövőbeli külön alapot tudnak képezni a banki különadóból.

Az Európai Unióban belül Magyarország az, amely a legszélesebb, alkalmanként unortodoxnak nevezett eszköztárból válogatja össze a válságkezelési módszereit és épít fel belőlük intézkedéssorozatot. Ezt a nemzetközi testületek és több ország politikai vezetése is aktív figyelemmel kíséri. Az uniós országok egy része, közülük is kiemelendő Szlovákia,¹ hasonló adottságok miatt egyre inkább mintaként tekintenek rá (MTI, 2012. augusztus 2. 8:59.). A többi ország és a nemzetközi szervezetek pedig a kialakult európai és nemzetközi jog-

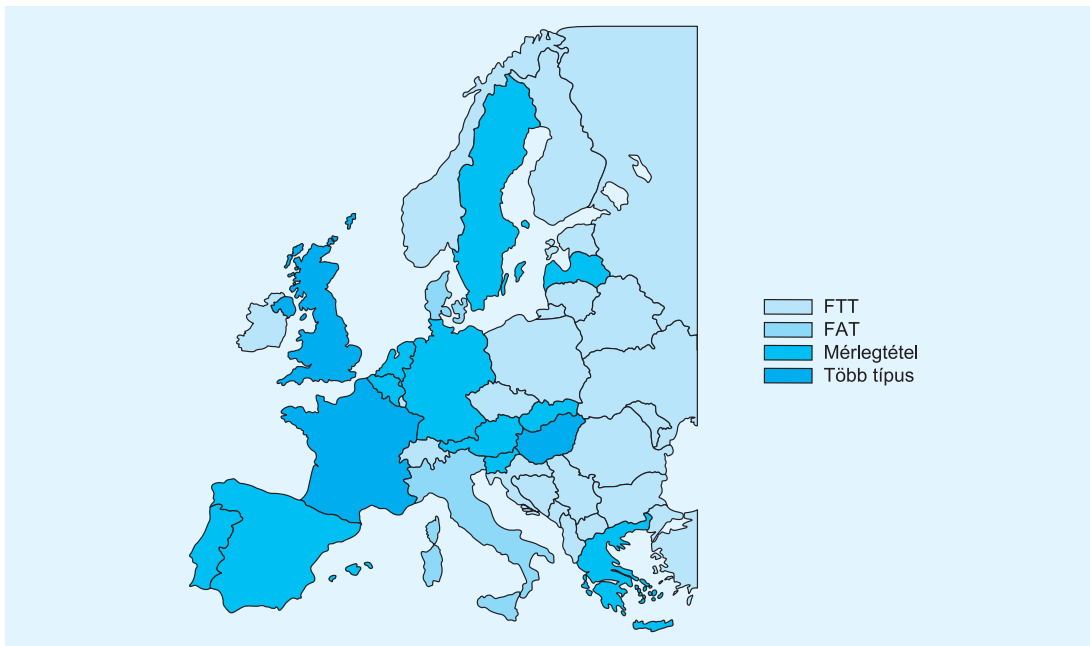
rendszer, a befektető védelem, a kiszámíthatóság és végső soron a gazdaság mai növekedési modelljének megkérdőjelezését látják benne (EKB, 2010. augusztus 4.).

BANKI KÜLÖNADÓK MAGYARORSZÁGON

Magyarországon a jelenleg is alkalmazott bankadó első típusát, 2008-ban vezették be, amelyet a korábbi, államilag kamattámogatott forint jelzáloghitelek kamatbevétele után kell megfizetni. Mértéke az ilyen típusú kamatbevétele 5 százaléka, összege körülbelül 11 milliárd Ft/év.

2. ábra

BANKI KÜLÖNADÓTÍPUSOK AZ EURÓPAI UNIÓBAN

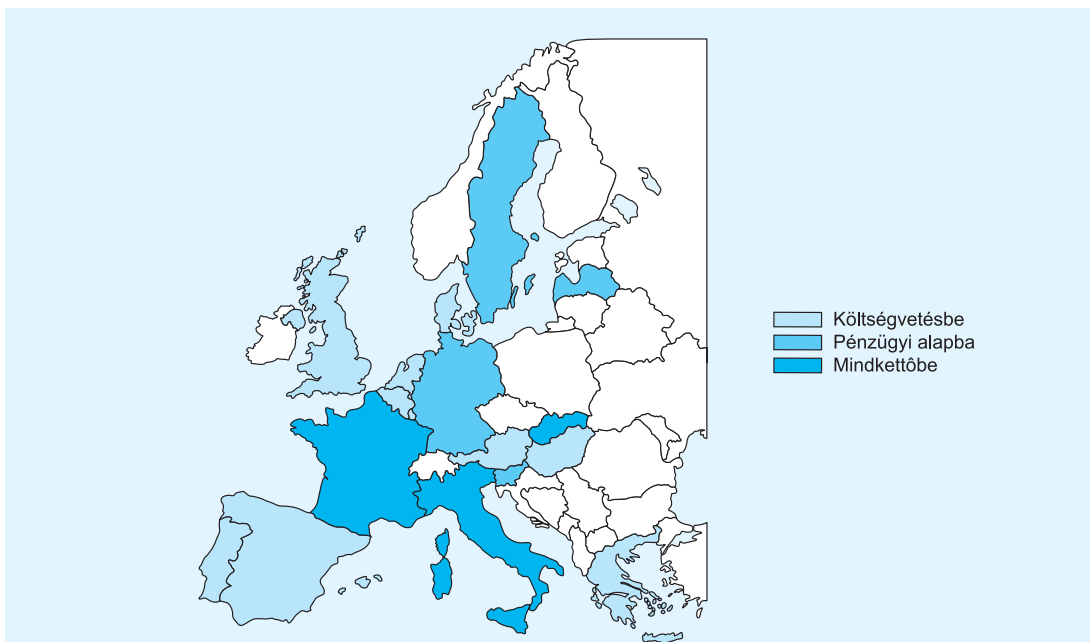

Forrás: EBF Executive Committee jelentés: Report on Other Regulatory Priorities, 2012. június 22.

Az ábrát szerkesztette: Fenyő Márk (Miskolci Egyetem)

3. ábra

BANKI KÜLÖNADÓK FELHASZNÁLÁSA AZ EURÓPAI UNIÓBAN

Forrás: EBF Executive Committee jelentés: Report on Other Regulatory Priorities, 2012. június 22.

Az ábrát szerkesztette: Fenyő Márk (Miskolci Egyetem)

Típusából fakadóan a lakossági jelzálog-finanszírozást végző bankok arányosan fizetik.

A pénzügyi szervezetek második típusú különadóját – az igen aktív kormányzati válságintézkedések keretében – 2010-ben vezették be, ennek alapja a 2009. évi korrigált mérlegfőösszeg. A mértéke 50 milliárd forint mérlegfőösszegig 0,15 százalék, felette (2011-től) 0,53 százalék, összege a teljes bankszektorra körülbelül 120 milliárd Ft/év. A teljes bankszektor fizeti, hatása különösen súlyos a vállalati ügyfelek hitelezésére fókuszáló bankoknál, hiszen a szokásos vállalati marge-ok nem bírják el a fél százalékos adótartamot. Hatása az új induló bankoknál, a hagyományosan nagyon kicsi bankoknál és takarékszövetkezeteknél mérsékelt.

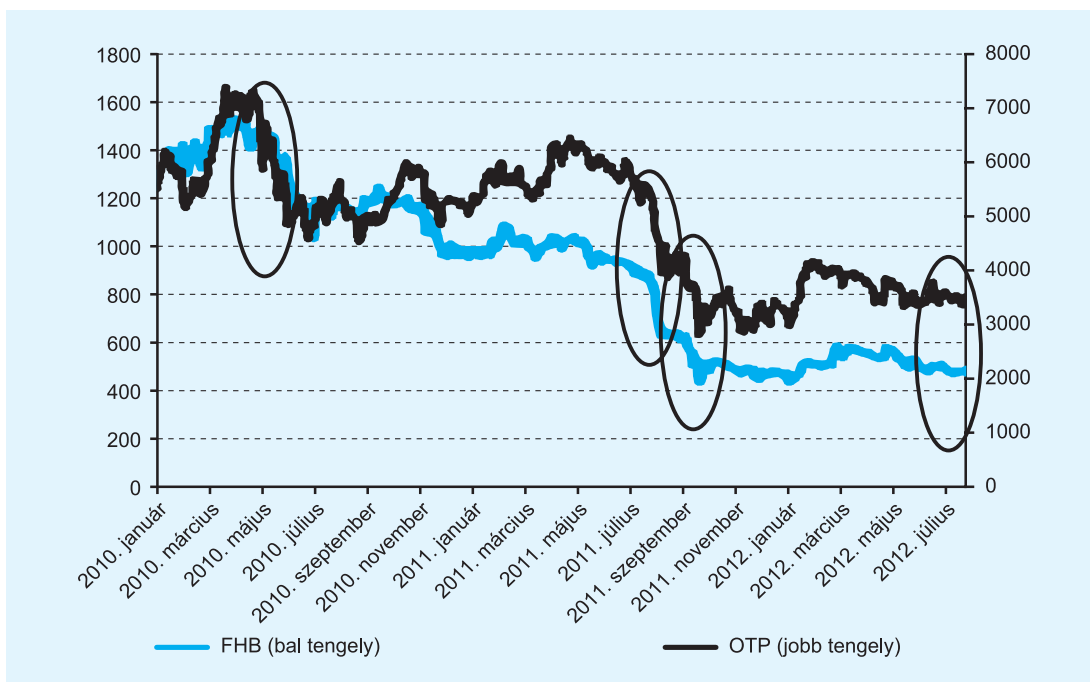
A banki különadók, a gyűjtőszámlás lakossági devizahiteles konstrukció² és a végtörlesztés eredménycsökkentő³ hatását, azok bejelentésekor a tőzsdén jegyzett bankok árfolyamában a

befektetők azonnal érvényesítették. Az ezekből fakadó áresések az OTP-nél és az FHB-nál bejelentésenként körülbelül 10-15 százalékot tettek ki, amely mértéket a nemzetközi befektetői hangulat változása is determinálta. A befektetői döntések során nem hagyható figyelmen kívül a visszamenőleges hatású jogszabályi változtatások okán az sem, hogy ezek a döntések a kiszámítható jogrendszerbe vetett bizalmat is megingatták. (Lásd 4. ábra)

Ugyanakkor meg kell említeni, hogy a különadók és a túlszabályozások a hitelintézetek aktivitását is befolyásolták. A hitelintézetek árfolyamokkal korrigált mérlegfőösszegének növekedési tendenciája a válság kitörése után csökkent. A csökkenő tendencia ellenére a 2010-es banki különadó bejelentéséig azonban még növekedést mutatott, és csak ezt követően váltott át a negatív tartományba. (Kovács, A magyar bankrendszer helyzete és kihívásai, 2011–2012)

4. ábra

AZ OTP ÉS AZ FHB RÉSZVÉNYÁRFOLYAMÁNAK VÁLTOZÁSAI A KÜLÖNADÓ, A GYŰJTŐSZÁMLAHITEL, A VÉGTÖRLESTÉS ÉS A TRANZAKCIÓS ILLETÉK HATÁSÁRA

Forrás: BÉT

Ezt a tendenciát az Európai Unióban a bankok tőke megfelelési mutatóira vonatkozó szabályok szigorítása még tovább rontotta.

A Tobin-adó ötletén elindulva – figyelemmel az Európai Unió beavatkozási lehetőségére és a költségvetés bevételi követelményeire – 2012 nyarán elfogadták a pénzügyi tranzakciós illetéket. Ez elsősorban nem a spekulatív pénz- és tőkepiaci befektetéseket, hanem a banki és postai normál átutalási és pénzforgalmat adóztatja meg. Az alapja igen széles, a mértéke 0,1 százalék, de maximum 6000 forint. A bankszektortól várt éves költségvetési bevétel közel 130 milliárd forint. A végső teherviselést nyilvánvalóan az egyes intézmények költségviselő képessége és piacszerzési szándéka fogja meghatározni. Így azt várjuk, hogy ügyfél- és terméktípusonként különböző arányban, részben a bankokat és részben a végfelhasználó ügyfeleket fogja majd terhelni. Az adóztatási cél eltér a Tobin-adónál és a pénzügyi tranzakciós illetéknél. A Tobin-adónál az adóztatás a spekulatív ügyletek visszafogásának eszköze. A tranzakciós illeték célja viszont a költségvetési bevétel biztosítása és nyilvánvalóan nem a pénzügyi tranzakciós forgalom visszafogása, habár ezt azért egyik hatásaként eredményezheti (EKB, Vélemény a pénzügyi tranzakciós illetékről, 2012. július 24.).

A bankok eredményességét a banki különadók és extraterhek mellett, sőt annál is nagyobb mértékben rontotta a válság és az árfolyamcsökkenés miatt bekövetkező hitelportfólió-romlás, továbbá a túlszabályozással kapcsolatos kiadások növekedése. Összesített eredményként a magyar bankszektor átlagos tőkearányos nyereségtermelése 2010-ben 1 százalékra csökkent (Csillik, 2011. december). 2011-ben a vállalati és lakossági hitelezési értékvesztés, a végtörlesztés és a banki különadók együttes hatása –10,5 százalékos, súlyos tőkearányos veszteség lett. 2012-ben az első félév már biztató jeleket mutat, a bizonytalansági tényezők számbavétele mellett a tendencia megfordulásában reménykedhetünk.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Globális összehasonlításban az európai bankszektor hagyományosan konzervatíván, a szokásokhoz ragaszkodó módon, s ennek egyik következményeként igen biztonságosan, kiszámíthatóan működik. Ugyanakkor a változásokra és az új kihívásokra való reagálás jó néhány ágazathoz képest lassabb átfutással, megfontoltabban valósul meg. Ennek ellenére állítható, hogy a világgazdasági válság alapjaiban változtatta meg a bankszektor szerepfelfogását, kockázat- és felelősségvállalási attitűdjét. A banki és a politikai elit viszonyrendszerében hosszú idő után a politikai elit visszaszerezte elsőbbségét (Patai, 2011. szeptember 30.), és ennek megfelelően – a klasszikus gazdasági és pénzügyi összefüggésekre talán kevésbé figyelve, néha talán túlzottan is aktuálpolitikai célok befolyása alatt – szabadabban hajtja végre elgondolásait. Nem egyszer a hatásmechanizmusok megismerése és/vagy megfelelő számbavétele nélkül nyúl hozzá a hitelintézeti szektor szabályozásához és különadóztatásához.

A bankszektor a modern nemzet- és világgazdaság működtetője, az ipari forradalom óta – amely akkoriban elképesztő tőkekoncentrációs igénnyel lépett fel – pedig az egyértelmű mozgatórugója is. A hitel tarja mozgásban a gazdaságot, és a hitelaktivitáson keresztül pénzteremtés az, ami immár három évszázada érdemben növeli az emberiség jólétét. A jelen gazdaságának szerves része a bankszektor, azzal szoros és kölcsönös egymásra utaltságban működik. Ez az oka annak, hogy a bankszektor minden olyan terhet felvállal, amely a gazdaság egészét működteti, a visszaesést minimum korrigálja, vagy szerencsésebb esetben új fejlődési pályát indít, és minden olyan extraterhek ellen tiltakozik, amely a gazdaságot lefojtja. (Lásd 5. ábra)

Ezt az elkötelezettséget tükrözik Magyarországon a kormány és a Bankszövetség között a 2011. december 15-i és az azt követő tárgyalási jegyzőkönyvek és megállapodások is.

**A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG KORMÁNYA ÉS A MAGYAR BANKSZÖVETSÉG
TÁRGYALÁSI JEGYZŐKÖNYVÉNEK PREAMBULUMA, 2011. DECEMBER 15.**

TÁRGYALÁSI JEGYZŐKÖNYV

a Magyar Köztársaság Kormánya, valamint a lakossági deviza-jelzáloghitel állománnyal rendelkező pénzügyi intézmények képvisletében eljáró Magyar Bankszövetség képviselői között zajlott egyeztetésekről.

Preambulum

A Felek egyaránt elkötelezték az ország pénzügyi stabilitásának és a pénzügyi közvetítő rendszer stabilitásának megőrzése iránt,

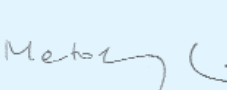
A Felek egyaránt elkötelezték a lakossági deviza-jelzáloghiteladósok helyzetének tehermegosztáson alapuló könnyítése iránt,

A Felek egyaránt elkötelezték a magyar gazdaság fellendítése iránt, aminck feltétele a magyar vállalkozások hitelhez jutása a pénzügyi közvetítőrendszer aktív szerepvállalása mellett,

A pénzügyi közvetítőrendszer aktív szerepvállalásának szükséges feltétele a kiszámítható szabályozási környezet, illetve a pénzügyi közvetítőrendszer tehervállalási képességének figyelembe vétele,

A Kormány és a banki közösség közötti folyamatos párbeszéd fenntartásának fontossága.

Budapest, 2011. december 15.

Dr. Matolcsy György
Miniszter
A Magyar Kormány képvisletében

Pleschinger Gyula
Államtitkár

Dr. Patai Mihály
Elnök
A Magyar Bankszövetség képvisletében

Gyuris Dániel
Alelnök
A Magyar Bankszövetség kibővített Elnökségének egyetértő támogatásával

AXA Bank; Budapest Bank; CIB Bank; ERSTE Bank; FHB Bank; K&I Bank; MKB Bank; Raiffeisen Bank; UniCredit Bank Hungary; OTP Bank; Magyarországi Volksbank

Forrás: Magyar Bankszövetség

JEGYZETEK

¹ Szlovákia Magyarország után vezetett be hasonló mértékű, az EU-s átlagot sokszorososan meghaladó, banki kölönadót.

² A kormányzati kényszerítéses bevezetési módszer megítélése mellett az alacsony ügyfélreklődés

miatt ennek nem a közvetlen, hanem a felkészülés és operáció közvetett költségei voltak jelentősek!

³ Ez a százmilliárdokban mérhető azonnali veszteség mellett a legjobb ügyfélkör és legjobb hitelportfólió jövőbeli nyereségének elvesztését is jelentette!

IRODALOM

- CSILLIK, P. – TARJÁN, T. (2009): Reconstruction paths in Europe between 1945–1970. In: Bonoldi – Leonardi, Recovery and development in the European periphery (29–42. oldal). Berlin: Duncker & Humblot
- CSILLIK P. – TARJÁN, T. (2012/2.): Cross-region analysis through a myopic leader-follower model. *Acta Oeconomica*, 143–159. oldal
- CSILLIK P. (2011): I–III. negyedéves hitelintézeti teljesítmény. www.bankszovetseg.hu Magyar Bankszövetség
- KOVÁCS L. (2011): Banki különadók az EU-ban. Magyar Közgazdasági Társaság konferenciája. Pécs
- KOVÁCS L. (2011–2012): A magyar bankrendszer helyzete és kihívásai. In: Magyar Pénzügyi Almanach ISSN 2063-188X (90–96. oldal). Budapest, TAS-11 Kft.
- PATAI M. (2011): Pénzügyi kilátások. MGYOSZ-konferencia. Budapest
- EBF (2011. március). Economic Perspective on the introduction of the Financial Transaction Tax. Economic and Monetary Affairs Committee jelentés
- EBF (2011. október). Interim Report on the Financial Sector Tax. Financial Sector Tax Working Group jelentés
- EBF (2012. január). Fact-Finding Study. Financial Sector Tax Working Group jelentés
- EBF (2012. január). Report on the Proposed FTT Directive. Financial Sector Tax Working Group jelentés
- EKB (2010. augusztus 4.). Vélemény a pénzügyi egyensúlyhiány csökkentését célzó különböző törvénymódosításokról. EKB CON/2010/62
- EKB (2012. július 24.). Vélemény a pénzügyi tranzakciós illetékről. EKB CON/2012/59.
- Európai Bizottság. (2012. május). Technical Fiche: Tax Contribution Of The Financial Sector. Forrás: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/other_taxes/financial_sector/fact_sheet/tax-contribution-fin-sector.pdf
- Európai Bizottság COM (2011) 594. (2011. szeptember 28.). Javaslat a a Tanács Irányelve a pénzügyi tranzakciós adó közös rendszeréről és a 2008/7/EK irányelv módosításáról szóló tanácsi irányelvre. Forrás: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/hu/11/st14/st14942.hu11.pdf>
- Európai Tanács. (2011–12.). Euro Summit Statement, 26 October 2011 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/125644.pdf, Conclusions: European Council, 9 December 2011 http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126714.pdf. Forrás: Conclusions: European Council, 2 March 2012 <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/12/st00/st00004-re02.en12.pdf>
- Hatástanulmány a pénzügyi tranzakciós adó irányelv javaslatához. (2011). Forrás: http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/other_taxes/financial_sector/summ_impact_assesmt_en.pdf, http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/other_taxes/financial_sector/impact_assessment.zip
- IMF Final Report for the G20. (2010. június). A Fair and Substantial Contribution by the Financial Sector
- MTI (2012. augusztus 2. 8:59.). Terjedni kezdett Európában a magyar unortodox gazdaságpolitika <http://www.mti.hu/Pages/Default.aspx?lang=hun&menuid=1>
- PwC (2011. október). How the EU VAT exemptions impact the Banking Sector. Forrás: http://www.pwc.com/en_GX/gx/financial-services/pdf/2011-10-18_VAT_Study_final_report.pdf